บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุทยานแห่งชาติ คือ พื้นที่ที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญทางระบบนิเวศวิทยาอันมีความสวยงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นๆ สำหรับอุทยานแห่งชาติในประเทศไทยนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ อุทยานแห่งชาติทางบกและอุทยานแห่งชาติทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุทยานแห่งชาติทางทะเลในแถบอันดามันของประเทศไทยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่โด่งดังไปทั่วโลก โดยมีจุดเด่นอยู่ที่ความขาวสะอาดของหาดทราย ความใสสะอาดของน้ำทะเล ความสวยงามของแนวปะการัง และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในน้ำ ซึ่งถือเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ชื่นชอบกิจกรรมทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการดำน้ำ ทั้งประเภทดำน้ำลึก (Scuba diving) และดำน้ำตื้น (Snorkeling)

การท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติ นอกจากจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคและประเทศไทยได้อีกด้วย จากรายงานสถิติรายได้ประจำปีงบประมาณ 2550 ของสำนักอุทยานแห่งชาติ (2551) พบว่า อุทยานแห่งชาติทางทะเลสามารถสร้างรายได้ถึง 144 ล้านล้านบาท ยิ่งไปกว่านั้น อุทยานแห่งชาติทางทะเลยังเป็นพื้นที่ใช้ในการรักษาเสถียรภาพเชิงนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ในความหลากหลายด้านชีววิทยา เป็นแหล่งความรู้ทางการศึกษาและเป็นสถานที่ที่พิเศษสุดสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดแถบทะเลอันดามันอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละปีมีสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จากสมุดข้อมูลผู้เยี่ยมเยือนปี 2550 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551) พบว่า จังหวัดตรังมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 3,059.07 ล้านบาท และมีจำนวนนักท่องเที่ยวรวม 858,638 คน เนื่องจากจังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวโดดเด่นทางด้านธรรมชาติหลายแห่ง ทั้งเกาะ ชายหาด ทะเล ถ้ำ และน้ำตก สถานที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ พื้นที่ชายฝั่งทะเลตามแนวทางด้านตะวันตกยาวประมาณ 119 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชายฝั่ง มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์บางแห่งมีหญ้าทะเล ซึ่งเป็นอาหารสำคัญของพะยูน และบริเวณนอกชายฝั่งออกไปยังมีหมู่เกาะใน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทะเลอันดามันที่อยู่ในพื้นที่การปกครองกว่า 46 เกาะ นอกจากนี้ยังมีอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่มีความสำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดตรัง นั่นคือ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเป็นอุทยานแห่งชาติ อันดับที่ 36 ของประเทศไทย ซึ่งได้จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2524 โดยประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 170 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2524 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกและทางทะเล การศึกษาค้นคว้าวิจัย และการให้ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวิทยาและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตลอดจนเป็นแหล่งนันทนาการต่อประชาชนทั่วไป

จากความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพของแนวปะการังที่ยังคงมีอยู่มากในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม รวมทั้งจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทำให้ในแต่ละปีอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและจังหวัดตรัง ในระหว่างปี 2545-2550 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.1 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและจังหวัดตรัง โดยเฉพาะในปี 2547 จำนวนนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเพิ่มมากที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 30.62 แต่หลังจากที่ประเทศไทยต้องประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ นั่นคือ มหันตภัยคลื่นยักษ์สึนามิ (Tsunami) โถมเข้าสู่ชายฝั่งทะเลอันดามันใน 6 จังหวัดภาคใต้ เมื่อปลายปี 2547 จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล รวมทั้งกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จึงส่งผลให้ในปี 2548 นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่อย่างไรก็ตามสภาพของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมทั้งทรัพยากรใต้น้ำและชายฝั่งยังถือได้ว่าได้รับผลกระทบน้อยกว่าแหล่งอื่นๆ จึงยังมีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์อยู่มาก สามารถดึงดูดจำนวนนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนมากขึ้นอีกครั้งในช่วงปี 2550 จึงส่งผลให้สัดส่วนรายได้ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมสูงสุดถึงร้อยละ 0.15 เทียบกับในปี 2547

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ระหว่างอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและจังหวัดตรัง

ปี	รายได้ (ล้านบาท)			นักท่องเที่ยว (คน)		
	อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม	จังหวัดตรัง	สัดส่วนรายได้ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเทียบกับจังหวัดตรัง	อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม	จังหวัดตรัง	สัดส่วนนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเทียบกับจังหวัดตรัง
2545	1.22	2,159.31	0.06	121,603	490,303	24.80
2546	2.30	2,427.16	0.09	133,574	543,793	24.56
2547	4.93	3,216.48	0.15	225,425	736,172	30.62
2548	1.51	2,292.44	0.07	150,880	618,681	24.39
2549	3.22	2,690.58	0.12	146,122	726,373	20.12
2550	4.57	3,059.07	0.15	186,404	858,638	21.71

ที่มา : ดัดแปลงจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551)
ฝ่ายแผนงบประมาณและเงินรายได้ ส่วนนโยบายและแผน สำนักอุทยานแห่งชาติ (2551)
ส่วนศึกษาและวิจัยอุทยานแห่งชาติ (2551)

แต่อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนันทนาการจากการท่องเที่ยวก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายและเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว อาทิเช่น กิจกรรมการดำน้ำดูปะการัง จากรายงานสาเหตุที่ก่อให้เกิดแนวปะการังเสื่อมโทรมของสถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเล และป่าชายเลน (2550) พบว่า ปัญหาการทิ้งและถอนสมอเรือในแนวปะการังเป็นสาเหตุสำคัญที่รุนแรง เนื่องจากสมอเรือลงไปกระแทกและครูดตามแนวปะการังส่งผลให้ปะการังถูกทำลายแตกหักเป็นแนวยาว ปัญหาการยืนเหยียบย่ำบนปะการังขณะดำน้ำ ปัญหาการเก็บปะการังเป็นของที่ระลึก และปัญหาการทิ้งขยะลงสู่ทะเล อันเป็นสาเหตุให้ปะการังเกิดการแตกหักและตาย เนื่องจากขยะลงไปกระแทกและปกคลุมปะการังทำให้ปะการังไม่สามารถเจริญเติบโตได้ ปัญหานี้จะพบมากในบริเวณรอบเกาะกระดาน เกาะมุกต์ และเกาะแหวน (นิพนธ์ พงศ์สุวรรณ, 2551)

สำหรับการดำเนินการพัฒนา ปรับปรุง และดูแลรักษาสภาพของแนวปะการัง นอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่แล้ว ยังต้องอาศัยงบประมาณที่เพียงพออีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แนวคิดทางด้านการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทในการวัดมูลค่าสิ่งแวดล้อม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ทั้งมูลค่าที่เกิดจากการใช้ มูลค่าจากการมิได้ใช้ และมูลค่าเผื่อจะใช้ ซึ่งเป็นการวัดมูลค่าสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในรูปของตัวเลข โดยสามารถกระทำผ่านวิธีในการประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อมได้หลายวิธี อาทิ เช่น แบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยว (Travel Cost Model) แบบจำลอง Contingent Valuation Model เป็นต้น ซึ่งในการเลือกใช้แต่ละวิธีนั้นต้องพิจารณาให้มีความเหมาะสมกับประเภทของมูลค่าสิ่งแวดล้อมที่ต้องการประเมินด้วย โดยในการศึกษาครั้งนี้จะใช้วิธีการประเมินมูลค่าทางนันทนาการโดยใช้แบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยว 2 แบบจำลอง คือ แบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล (ITCM) และแบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยวแบบแบ่งเขต (ZTCM) และทำการเปรียบเทียบมูลค่าทางนันทนาการที่ประเมินจากทั้งสองแบบจำลอง เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมา เช่น Pham Khanh Nam and Tran Vo Hung Son (2001) พบว่า มูลค่าทางนันทนาการที่ได้จากทั้งสองวิธีมีความแตกต่างกัน

ดังนั้น การประเมินมูลค่าทางนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จะสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) เพื่อใช้เป็นในแนวทางในการกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณของภาครัฐให้มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม รวมไปถึงการจุดประเด็นให้เกิดแนวคิดการป้องกันและฟื้นฟูแนวปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมในอนาคตได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

3) เพื่อประเมินมูลค่าทางนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

4) เพื่อเปรียบเทียบมูลค่าทางนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง โดยแบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยวแบบส่วนบุคคล (ITCM) และแบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยวแบบแบ่งเขต (ZTCM)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1) มูลค่าทางนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังที่ได้ ผู้วางนโยบายของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดนโยบายและจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนากิจกรรมการดำน้ำดูปะการังของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมในอนาคต

2) ภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมสามารถใช้ข้อมูลนี้ในการประกอบการวางแผนทางธุรกิจได้

3) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการมาท่องเที่ยวและการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการเข้ามาทำกิจกรรม มีอิทธิพลต่ออัตราการทำกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของนักท่องเที่ยวชาวไทย ลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย และประเมินมูลค่าทางนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง โดยใช้แบบจำลองต้นทุนการท่องเที่ยว (TCM) โดยมุ่งศึกษาเฉพาะมูลค่าที่เกิดจากการใช้โดยตรง (Direct Use Value) ในด้านนันทนาการของกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังที่มีต่อนักท่องเที่ยว ในระหว่างระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 เดือน (มกราคม 2552 ถึงกุมภาพันธ์ 2552) เท่านั้น ไม่ได้รวมถึงมูลค่าที่เกิดจากการอนุรักษ์ปะการังสิ่งแวดล้อมในท้องทะเล หรือด้านอื่นๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.6 นิยามศัพท์

นันทนาการ หมายถึง กิจกรรมที่ทำตามสมัครใจในยามว่าง เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและพักผ่อนคลายความตึงเครียด การสราญใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551)

แหล่งนันทนาการ หมายถึง พื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสามารถเอื้ออำนวยให้บุคคลประกอบกิจกรรมนันทนาการประเภทต่างๆ ได้ตามความเหมาะสมและความถนัด แหล่งนันทนาการในการศึกษาในครั้งนี้ คือ สถานที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง

มูลค่าทางนันทนาการ หมายถึง ประโยชน์ทางตรงในรูปเงินตราที่เกิดจากการนันทนาการ

นักท่องเที่ยวที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาทำกิจกรรมการดำน้ำดูปะการังในอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง ทั้งแบบที่ใช้ระยะเวลาจำนวน 1 วันและมากกว่า 1 วัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved